

# Verantwoordingsdocument Burgerschap

Schooljaar 2023-2024

De Bijenkorf



Opgesteld door  
Datum

: Wilca Hoekstra  
: 05-02-2024

# Inhoudsopgave

<b>Inleiding</b> .....	3
<b>1. Visie op burgerschap</b> .....	4
<b>2. Nulmeting</b> .....	7
<b>3. Doelen en activiteiten per leerjaar</b> .....	10
<b>4. Meten</b> .....	22

## Inleiding

In dit document verantwoorden wij ons als school over de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de wet Burgerschap en de ontwikkeling die we daarin doormaken. De Groeiling kiest bewust voor een ontwikkelingsgerichte aanpak om te voorkomen dat Burgerschap vooral op papier staat en de keuzes niet door het team herkend en gedragen worden.

De ontwikkelingsgerichte aanpak wordt zichtbaar in het format van dit document waarin de hoofdstukken zich in de loop der tijd vullen.

## Proces

De hoofdstukken in dit format weerspiegelen het proces dat we als school doorlopen, waarbij we de volgende stappen uitvoeren:

1. Nulmeting: waar staan we als het gaat om burgerschap? We hebben een checklist ingevuld en op hoofdlijnen is gekeken in hoeverre de onderdelen van de wet afgedekt worden door bestaande activiteiten en gebruikte methoden (hoofdstuk 2)
2. Uitwerking nulmeting: analyse gebruikte methoden, in deze stap gaan we meer de diepte in en onderzoeken we welke inhoud van gebruikte methoden welke delen van de wet afdekt. Hierbij kijken we naar:
  - Gebruikte SEO-methode
  - Vanuit identiteit gebruikte methode levensbeschouwing
  - Gebruikte methode zaakvakken zoals wereldoriëntatie
3. Vanuit de analyse wordt in kaart gebracht en vastgelegd welke activiteiten in welke groep worden aangeboden om welke leerdoelen te behalen (hoofdstuk 3)
4. Door middel van stap 1 t/m 3 wordt inzichtelijk wat nog ontbreekt en ontwikkeld/aangeboden moet worden. Dit wordt meegenomen in ons schooljaarverslag en schooljaarplan.
5. Bij het maken van het schooljaarverslag aan het einde van het schooljaar evalueren we het aanvullende aanbod dat ontwikkeld is en updaten we dit verantwoordingsdocument voor het volgende schooljaar.

Tegelijkertijd werken wij ook aan onze visievorming. Vanwege de identiteit van onze stichting spreken wij over levensbeschouwelijk burgerschapsonderwijs. Daarin is per school nader onderzoek nodig naar de vorm waarin identiteit kleur en betekenis krijgt. Daartoe hebben we op Groeiling niveau een aantal identiteitsportretten opgesteld aan de hand waarvan alle scholen met het team gaan bepalen hoe hun identiteit vorm en inhoud krijgt en via taal ook de betekenis kan worden geïdentificeerd.

In hoofdstuk 1 wordt weergegeven wat het eindresultaat is van dit proces. Omdat dit een proces is dat zowel met het team als met de MR wordt uitgevoerd is dit pas per april 2024 afgerond zodat de uitkomst ook in de nieuwe schoolplannen voor de komende jaren kan worden opgenomen en de eventuele voortvloeiende acties in de schooljaarplannen 2025-2026 worden meegenomen.

# 1. Visie op burgerschap

## Groeiling visie

- De kinderen van nu zijn de burgers van de toekomst. Het is daarom van groot belang dat wij onze kinderen voorbereiden op deze toekomst. Het bijbrengen van democratische waarden en het ontwikkelen van maatschappelijke en sociale competenties zijn daarbij noodzakelijk.
- In burgerschapsonderwijs staat de kern van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat centraal:
  - *vrijheid van meningsuiting*
  - *het gelijkheidsbeginsel*
  - *begrip*
  - *verdraagzaamheid*
  - *het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie*
  - *autonomie & verantwoordelijkheidsbesef*
- Belangrijke sociale en maatschappelijke vaardigheden zijn (De Groeiling strategisch plan):
  - *samenwerken*
  - *problemen herkennen en oplossen*
  - *weloverwogen een eigen mening vormen*
- Ook leren wij onze *leerlingen zorgzaam te zijn en de eigenheid van een ander te respecteren*.
- Daarbij leren wij de leerlingen om na te denken over hun eigen waarden, diversiteit en identiteit.
- Vrijheid in denken is een groot goed, echter wel met inachtneming van de vrijheid in denken van de ander. Wij respecteren weloverwogen meningen.

## Uitgangspunten

1. Onze scholen zijn oefenplaatsen om de basiswaarden tot stand te brengen. In ons burgerschapsonderwijs ontwikkelen leerlingen eigen standpunten en leren ze hun standpunten te verwoorden en daarover de dialoog aan te gaan. Volwassenen in de school zijn daarbij rolmodel. We leren onze kinderen om te gaan met verschillen en deze verschillen positief te benaderen.
2. Burgerschapsvorming is geen vak op zich maar krijgt op diverse plekken in de school aandacht, als onderdeel van het curriculum, in reactie op maatschappelijke vraagstukken rond de school, en/of in geplande projecten en lesactiviteiten. De vorm, inhoud en kleur die burgerschapsvorming krijgt, zijn een uiting van wat de school onder goed onderwijs verstaat.
3. Met levensbeschouwelijk burgerschapsonderwijs gaan we uit van de visie dat ieder mens een visie op het goede leven, een levensbeschouwing heeft. Dit kan een godsdienstige levensbeschouwing zijn maar ook andere visie op het leven. Bij veel mensen betreft het een visie die niet altijd gemakkelijk te verwoorden is. Het uitgangspunt van levensbeschouwelijk burgerschapsonderwijs is daarom het gericht is op alle leerlingen, met welke levensbeschouwelijke opvattingen en achtergrond dan ook.

## Schoolvisie

De missie en visie van De Bijenkorf:

### Welbevinden

Kernwaarde welbevinden

Visie

Op De Bijenkorf koesteren we de ambitie om kinderen te begeleiden bij hun groei naar zelfvertrouwen, sociale vaardigheden en zelfbewustzijn. In het hart van onze school heerst een warme sfeer waar de essentiële bouwstenen respect, het welbevinden en saamhorigheid hand in hand gaan.

Missie

De Bijenkorf is meer dan een leerplek. Onze inzet gaat verder dan enkel onderwijs bieden; wij zorgen voor een veilige en rustige omgeving waar leerlingen vol enthousiasme zichzelf kunnen ontwikkelen en trots zijn op hun bereikte mijlpalen.

### Kennis-leren-lesgeven

Kernwaarde doelgerichtheid

Visie

Op De Bijenkorf zetten we in op inspirerende lessen op alle (vak)gebieden, met als doel de motivatie voor leren te versterken. We streven ernaar voortdurend de nieuwsgierigheid van leerlingen te prikkelen. Onze aanpak is leerkracht gestuurd of we nemen een coachende houding aan. Altijd gericht op kennisoverdracht en het begeleiden en ondersteunen van de leerling. We geloven in de zone van naaste ontwikkeling voor iedereen, waar leerkansen maximaal worden aangegepen.

Missie

We spelen in op de individuele leerbehoeften van de leerling. Vanuit een coachende benadering streven we ernaar de leerling te begeleiden en ondersteunen naar persoonlijke ontwikkeling en uitbreiding van kennis en vaardigheden. In samenwerking met de leerling sturen we dit groeiproces.

Ons doel is om leerlingen voor te bereiden op de volgende fase in het onderwijs én de maatschappij. Op De Bijenkorf zorgen wij ervoor dat de leerlingen voldoende bagage meekrijgen om vol zelfvertrouwen de stap naar het vervolgonderwijs te zetten en zich goed staande weten te houden in de huidige maatschappij.

### Rijk thematisch onderwijs

Kernwaarde eigenheid/groei

Visie

Wij geloven in rijk thematisch onderwijs waarin wij ruimte creëren om te onderzoeken en ervaren. Door een zo breed mogelijk aanbod aan activiteiten stimuleren we diverse vaardigheden binnen een uitdagende leeromgeving.

Missie

We werken thematisch in een uitdagende leeromgeving, waarbij betekenisvol leren voorop staat. We streven naar rijke thema's, waarbij we de eigen inbreng van leerlingen belangrijk vinden, en de verbinding tussen zoveel mogelijk vakken.

### Samen leren

Kernwaarde verbinding

Visie

Leerlingen binnen De Bijenkorf leren van en met elkaar. In de groepen heerst een klimaat waarbij de leerlingen worden gestimuleerd om zich gezamenlijk in te zetten waarbij we openstaan voor elkaar en onze verschillen respecteren. Dit vormt de basis voor persoonlijke en gezamenlijke groei.

Missie

We vormen een gemeenschap waarin leerlingen naar elkaar luisteren, samenwerken en elkaar helpen en aanmoedigen. We creëren interactieve leermomenten waarbij diversiteit wordt omarmd.

### Onze kernwaarden:

De kernwaarden van De Bijenkorf zijn verweven met onze schoolvisie.

### Welbevinden – Eigenheid – Verbinding – Groei – Doelgerichtheid

### Levensbeschouwelijk Burgerschapsonderwijs

#### Onze school is katholiek maar heeft aandacht voor alle geloven

Levensbeschouwing staat vast op het rooster. Wij respecteren alle godsdiensten en levensbeschouwingen en vertellen dat we van oorsprong een katholieke school zijn.

#### Gebouw en interieur:

- Op ons gebouw is onze identiteit te lezen.
- We hebben in een grote ruimte de mogelijkheid om samen te vieren en te gedenken en activiteiten zoals speciale dagen te houden.
- We branden een kaars in de groep als een leerling iets naars te verwerken heeft en de leerling daar behoefte aan heeft.

#### Schoolcultuur

- Op onze school staan bepaalde waarden centraal. Ze staan beschreven in onze missie en visietekst in de schoolgids.
- Bij sollicitatiegesprekken en kennismaking met nieuwe ouders, brengen wij onze identiteit ter sprake.
- Alle kinderen en ouders zijn welkom en doen mee met alle activiteiten die wij aanbieden.
- Onze waarden zijn

**Gemeenschap:** School is de maatschappij in het klein; we steunen en zorgen voor elkaar. Daar leren we hoe we samen moeten leven.

**Diversiteit:** *iedereen is welkom. Iedereen krijgt de kans zichzelf te zijn.*

**Respect:** iedereen mag er zijn en daarvoor geven we elkaar de ruimte.

**Dialogoog:** we zoomen in op het gesprek, goed luisteren en het stellen van goede vragen.

- Rond de grote christelijke feestdagen, Kerstmis en Pasen, worden goede verhalen gezocht en verteld. We gebruiken een geselecteerde lijst met verhalen.
- We houden rekening met ieders levensbeschouwelijke keuze en helpen leerlingen dat ook uit zichzelf te kunnen doen.
- We besteden in de bovenbouw aandacht aan 'geestelijke stromingen', zodat de leerlingen informatie krijgen over de belangrijkste levensbeschouwelijke stromingen in de wereld.

#### Hoogtepunten

- We vieren Kerstmis en Pasen met de hele school. Dat kan in de kerk maar ook in de gymzaal. Hiervoor bedenken we zelf de viering. Onze liedjes zijn eigentijds en verwijzen niet noodzakelijk naar het Bijbelverhaal.
- In de tijd voor Pasen besteden we aandacht aan het voorjaar en Carnaval.
- We geven onze leerlingen, die in andere tradities worden opgevoed, ruimhartig de gelegenheid om te vertellen over hun hoogtepunten in het jaar. In overleg kan er met betreffende ouders ook een activiteit worden gepland om kennis te maken.

#### Team en directeur

- Onze leerkrachten zijn in staat actief en positief bij te dragen aan bovenstaande en waar zij dat niet zijn, kunnen ze terugvallen op hun collega's uit het team.
- Team en directie zetten zich in om de identiteit merkbaar te laten zijn.

## Partners

- De school zoekt samenwerking met partners die aansluiten bij hun thema's. In het geval van een identiteit-gerelateerd of levensbeschouwelijk thema gaan ze zelf op zoek naar een partij die bij hen past.
- De leerkrachten en ouders beschouwen elkaar als partners bij de opvoeding en vorming van de kinderen. Op het gebied van levensbeschouwelijke opvoeding hebben zij altijd een luisterend oor en proberen op elkaar af te stemmen zodat het kind niet in verwarring raakt.

## - Nulmeting

Om na te gaan op welke wijze al gewerkt wordt aan Burgerschapsdoelen en -vaardigheden hebben we een nulmeting uitgevoerd door onderstaande checklist in te vullen waarin duidelijk wordt op welke wijze wij als school een dekkend aanbod hebben. Bij deze nulmeting is ook vast komen te staan of en welke ambities wij hebben ten aanzien van Burgerschap, deze evaluatie is opgenomen in het schooljaarverslag 2022-2023 en de ambities en acties zijn meegenomen in het schooljaarplan 2023-2024.

### Checklist

**Tabel 1 Overzicht activiteiten**

<b>Wettelijke opdracht burgerschap:</b> <i>Het bijbrengen van respect voor en kennis van basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school</i>	
<b>Activiteit</b>	<b>Groep</b> <i>Aan welke groep(en) wordt deze activiteit aangeboden?</i>
Klassenregels/spelregels	1-8
Klassenhulpjes/klusjes	1-8
Voorleeswedstrijd en jury	8
Groepsleider/materialenbaas	3
Vreedzame Schoollessen; conflicten oplossen/meningsvorming	1-8
Groepsdoorbrekende activiteiten	1-8
Jeugdjournaal kijken en daarbij een stelling bespreken	6-8
Derde kamer	6
Leerlingenraad met verkiezingen	6-8
Anne Frank/Tweede WO	8
<b>Wettelijke opdracht burgerschap:</b> <i>Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving</i>	
<b>Activiteit</b>	<b>Groep</b> <i>Aan welke groep(en) wordt deze activiteit aangeboden?</i>
Bezoek imker apotheek/schouwburg/museum	3
Bezoek kunstenaar kinderboekenweek	3

Bouw! Lezen met een tutor	2-8
Jaarlijks een actie voor een goed doel bv Voedselbank/Warchild gekoppeld aan blok 5 van de Vreedzame school (we dragen allemaal ons steentje bij)	1-8
Afval sorteren	1-8
Leerlingen ruimen het plein op m.b.v. prikkers	1-8
Zaakvakken "Ik hou van Holland"	6
Lessen Vreedzame School	1-8
Kerstkaarten maken voor bewoners van een verzorgingstehuis	5-8
Kerstkaarten maken voor de maatjes	1-2
(Groot)ouders vertellen over beroep i.s.m. thema/zaakvakken	3 en 7-8
Lessen mediawijsheid; mediamasters	5, 7-8
Goud! (Brede school → sociale vaardigheden)	5
Kerstliedjes zingen in het verzorgingshuis	5
Nationale Pannenkoekdag (pannenkoeken bakken voor ouderen)	5
Zaakvakken: Wie is de baas?	7
Groeien door stoeien, voelsprietten (brede school lessen, sociale vaardigheden)	1-2
Rondleidingen door groep 8 leerlingen voor nieuwe ouders	8
Maatjes uit groep 1 en 2 gekoppeld aan maatjes uit groep 7 en 8	1-2 en 7-8
<b>Wettelijke opdracht burgerschap:</b> <i>Het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden</i>	
<b>Activiteit</b>	<b>Groep</b> <i>Aan welke groep(en) wordt deze activiteit aangeboden?</i>
Bezoek kerk met Kerstmis/Pasen	1-8
Methode Vreedzame Kriebels	1-8
Bijbelverhalen vertellen/voorlezen	1-8
Paasproject	5
Wereldgodsdiensten behandelen	6-8
Aandacht voor de Christelijke feesten maar ook de feesten uit de andere culturen	1-8
Dagelijks het nieuws bespreken	7-8
Genderdiversiteit d.m.v. een breed aanbod in jeugdliteratuur	7-8
Aspecten van meidenvrijheid bespreken	7-8
Bonte avond organiseren	8



**Tabel 2 Ambities**

<b>Welke ambities zijn er?</b> <i>Het formuleren van ambities hoeft niet te betekenen dat je meer ambities gaat formuleren, je kunt ook kiezen voor het maken van een kwaliteitsslag in bestaande ambities en/of burgerschapsactiviteiten.</i> <i>Het is niet verplicht om meer ambities te creëren, als je al voldoet aan de wettelijke opdracht kun je ook kiezen om het zo te laten en je focus te houden op andere zaken in de school die alle aandacht vragen. Dan laat je deze tabel leeg.</i>	
<b>Nieuwe ambitie</b>	<b>Kwaliteitsslag in bestaande ambities of activiteiten</b>
Jaarlijkse activiteit bezoek Savelberg (gr 3)	Aspecten van meidenvenijn bespreken (gr 7)
1x per jaar cultuureducatie uitstapje 1x per jaar natuureducatie uitstapje Mogelijk koppelen aan de zaakvakken	Verdiepende activiteit voor identiteitsontwikkeling in verlengde van Vreedzame School (gr4)
Bezoek museum met groep 1-2 Bezoek kunstenaar kinderboekenweek groep 1-2	Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving
	Jaarlijkse activiteit bezoek zorghuis Sint Jozefpaviljoen (gr 5)
	Meidenvenijn, dit jaar ook in groep 6.

## 2. Doelen en activiteiten per leerjaar

1. Vanuit de nulmeting hebben we activiteiten aan doelstellingen gekoppeld zodat inzichtelijk wordt hoe de onderwerpen per leerjaar gepland zijn en waar de samenhang zichtbaar is over de leerjaren heen.
2. Vanuit een overzicht van de dekking van burgerschap door gebruikte methoden hebben we onderstaand schema verder uitgewerkt.

### Normen en waarden (basiswaarden democratische rechtsstaat)

*(Wettelijke opdracht a: Het bijbrengen van respect voor en kennis van basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school, past bij kerndoel OJW 37)*

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
<b>Leerdoelen</b>							
<b>1. Leerlingen hebben kennis over waarden en normen en afspraken die hierover gelden binnen de school</b>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Zo doen wij dat in de klas; de leerkracht biedt helderheid over de belangrijkste regels en routines in de klas. De kinderen doen daar ervaring mee op. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Regels in de groep; belangrijkste regels en onderscheid tussen regels en afspraken worden besproken. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Regels in de groep; belangrijkste regels en onderscheid tussen regels en afspraken worden besproken. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Regels in de groep; belangrijkste regels en onderscheid tussen regels en afspraken worden besproken. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Regels in de groep; belangrijkste regels en onderscheid tussen regels en afspraken worden besproken. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Regels in de groep; belangrijkste regels en onderscheid tussen regels en afspraken worden besproken. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>	<p><b>VS Blok 1</b> <i>We horen bij elkaar</i></p> <p>Kritisch denken over de regels; kinderen leren kritisch te reflecteren op de regels. Aan het eind van Blok 1 is er een klassencontract wat iedereen ondertekent.</p>

<p><b>2. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen</b></p>	<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  We helpen elkaar; de kinderen leren wanneer iets helpen is en wanneer bemoeien.</p>	<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  De leerlingen leren het verschil tussen een leerkracht als scheidsrechter of als mediator. Ze maken kennis met leerling mediators.</p>	<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  De leerlingen leren het verschil tussen een leerkracht als scheidsrechter of als mediator. Ze maken kennis met leerling mediators</p> <p><b>Zaakvakken</b>  Thema: wonen  Welke waarden en normen heb je thuis.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>  Hoe reageer ik op een conflict; de kinderen inventariseren eigen reacties bij een conflict en wat de gevolgen zijn hiervan.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>  Ruzie of niet; de kinderen schrijven conflicten op en de verschillende reacties. Ze brainstormen over wat het moeilijk maakt te reageren met een gele pet.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>  Geweld en onderhandelen; de kinderen passen kennis over conflicten toe op de analyse op conflicten in de wereld.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>  Wat mag echt niet; de kinderen worden zich bewust van regels waar iedereen zich aan zou moeten houden en die boven alle andere regels staan.</p> <p><b>Zaakvakken</b>  Thema: Gezondheid – mentale gezondheid, regels rond gezond (sociaal) gedrag.</p>
--	--	---	--	---	--	--	---

## Democratie

(Wettelijke opdracht b: Het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving, past bij kerndoelen OJW 36, OJW 37, OJW 38)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
<b>Leerdoelen</b>							
<b>3. De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger</b>	<p><b>VS Blok 6</b> We zijn allemaal anders Ik kan goed; kinderen leren bewondering en respect te hebben voor elkaars vaardigheden.</p>	<p><b>VS Blok 6</b> We zijn allemaal anders Overeenkomsten en verschillen; we bespreken de overeenkomsten en verschillen tussen kinderen.</p>	<p><b>VS Blok 6</b> We zijn allemaal anders Overeenkomsten en verschillen; we bespreken de overeenkomsten en verschillen tussen kinderen.</p>	<p><b>VS Blok 5</b> We dragen allemaal een steentje bij Een aardig plan; kinderen bedenken zoveel mogelijk ideeën om een bijdrage te leveren aan hun groep.</p>	<p><b>VS Blok 5</b> We dragen allemaal een steentje bij Een steentje bijdragen; kinderen leren wat het betekent om een steentje bij te dragen en bedenken ideeën voor hun bijdrage aan de gemeenschap.</p> <p>Aandacht voor Prinsjesdag</p> <p>Aandacht voor verkiezingen</p>	<p><b>VS Blok 5</b> We dragen allemaal een steentje bij De participatieladder; kinderen leren wat participatie is en wat er verwacht wordt t.a.v. actief meedoen, een bijdrage leveren en initiatief nemen.</p> <p>De commissie; kinderen leren hoe een commissie werkt, denken mee over de samenstelling van een commissie en hoe deze werkt.</p>	<p><b>VS Blok 5</b> We dragen allemaal een steentje bij De democratie; de kinderen krijgen inzicht in der democratie als staatsvorm en de rol van de verkiezingen.</p> <p>De grondwet; kinderen leren dat in de grondwet algemene rechten staan en dat iedereen zich aan de grondwet moet houden</p> <p>Wekelijks aandacht voor politiek in actualiteit.</p>

							Aandacht voor verkiezingen.
<p><b>4. De leerlingen leren sociale en maatschappelijke competenties waarmee ze deel kunnen uitmaken van en bijdragen aan de Nederlandse democratische samenleving</b></p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            We maken het weer goed; kinderen leren hoe ze het na een ruzie weer goed kunnen maken</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            kinderen leren het onderscheid tussen een ruzie en een conflict. Ze leren op welke manier je kunt reageren en het op kunt lossen.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            Win-win; kinderen leren dat naast een win-win situatie ook een verlies-verlies situatie kan bestaan.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            Conflicten; kinderen leren de ernst van conflicten afwegen en denken na over het oplossen van erge conflicten.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            Conflict en geweld; kinderen inventariseren drie soorten van geweld. Ze formuleren een mening en discussiëren met elkaar hierover.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            Wereldconflicten; de kinderen oefenen het onderscheiden van belangen van beide partijen in een conflict.</p>	<p><b>VS Blok 2</b>  <i>We lossen conflicten zelf op</i>            Groepsdruk; kinderen leren dat het belangrijk is om “nee” te zeggen bij groepsdruk en hoe ze dat moeten doen.</p>
	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Samen kiezen; de kinderen leren dat ze een eigen mening mogen hebben en dat het af en toe nodig is om het eens te worden met elkaar.             Iets aardigs vragen; kinderen leren dat de manier waarop we iets</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Samen kiezen; de kinderen leren dat ze een eigen mening mogen hebben en dat het af en toe nodig is om het eens te worden met elkaar. En dat je dan soms moet zeggen: vooruit dan maar.             Wat bedoel je; kinderen leren het belang van</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Luister je wel naar me; m.b.v. een interview oefenen kinderen luisteren, vragen stellen en samenvatten.             Zo zeg je dat; kinderen leren hoe je op een aardige manier iemand iets kunt weigeren</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Gezichtspunt; kinderen oefenen het inleven in elkaar en het nemen van verschillende perspectieven in een conflict.             Gezichtspunt; kinderen oefenen in het inleven in elkaar en nemen van</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Gezichtspunt; kinderen oefenen het inleven in elkaar en het nemen van verschillende perspectieven in een conflict.             Zo zeg je dat (niet); kinderen leren d.m.v. voorbeelden hoe ze in verschillende</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Gezichtspunt; kinderen oefenen verschillende perspectieven en leren datje elkaars gezichtspunt moet begrijpen om conflicten op te lossen.             Zo schrijf je dat; kinderen onderzoeken de verschillen in</p>	<p><b>VS Blok 3</b>  <i>We hebben oor voor elkaar</i>            Ik mag zeggen wat ik vind; kinderen leren wat vrijheid van meningsuiting betekent en worden zich bewust van de grenzen hiervan.             Zo communiceer je online; Kinderen onderzoeken de verschillen in</p>

	<p>vragen belangrijk is in communicatie.</p> <p>Praten met je lichaam; kinderen leren dat het belangrijk is om ook op de lichaamstaal van anderen te letten en dat ze er zelf ook gebruik van kunnen maken als ze iets duidelijk willen maken.</p>	<p>duidelijk communiceren en dat je vragen kunt stellen als je iemand niet goed begrijpt.</p> <p>Gezichtspunt; kinderen leren wat een gezichtspunt is en dat het begrijpen van elkaars gezichtspunt belangrijk is.</p> <p><b>Thema:</b> <b><i>Bijen</i></b> *natuurbehoud *waarom bijen belangrijk zijn voor de natuur <b><i>Ik ga naar de apotheek:</i></b> *De kinderen weten wat ziek zijn is en wat een dokter is. *ze leren wat een apotheekmedewerker doet *wat de maatschappelijke functie van een apotheek is. <b><i>Ik ga naar de schouwburg</i></b></p>	<p>en oefenen daarmee.</p> <p>Gezichtspunt; kinderen luisteren naar twee verhalen die hetzelfde vertellen vanuit twee verschillende gezichtspunten.</p>	<p>verschillende perspectieven.</p> <p>Luisteren en vragen stellen; kinderen herhalen wat zij weten van goed luisteren en dat gezichtsuitdrukking, houding en gebaar daarbij belangrijk zijn.</p>	<p>sociale situaties, niet een acceptabele manier kunnen communiceren.</p> <p>Misverstand; de kinderen leren wat misverstanden over groepen mensen zijn en bedenken welke misverstanden er mogelijk over hetzelfde bestaan</p>	<p>communicatie per sms, per brief en mondeling.</p> <p>Misverstand; de kinderen verdiepen zich in de rol van een misverstand. Ze beschrijven misverstanden en geven oplossingen</p> <p><b>Zaakvakken</b> <b><i>Bestuur</i></b> - Weten wie de burgemeester van de gemeente is en 2 taken van een wethouder noemen - Uitzoeken wat de taken van een gemeenteraad zijn. - Overzicht maken van de politieke partijen in de gemeente. - Voorbeelden geven van</p>	<p>communiceren vanuit sociale media en face-to-face.</p> <p>Pesten en cyberpesten; de verschillen tussen pesten en cyberpesten worden besproken. De kinderen bedenken wat ze kunnen doen als er online gepest wordt.</p> <p><b>Zaakvakken</b> <b><u>Thema:</u></b> <b><u>Gezondheid:</u></b> Aandacht voor gezond/democratisch sociaal en maatschappelijk gedrag.  <b><u>Thema Klimaat:</u></b> Verantwoord gedrag t.o.v. de omgeving en de planeet.  <b><u>Thema Oorlog en Vrede</u></b></p>
--	--	---	---	---	--	--	--

		<p>*Ze maken kennis met de cultuurwereld.          *wat wordt er van je verwacht wanneer je naar een theatervoorstelling kijkt          *je kan een mening vormen naar aanleiding van een voorstelling  <b><i>Ik ga naar het museum</i></b>          *kennis maken met verschillende kunststromingen          *mening vormen wat je van kunst vindt</p>				<p>onderwerpen die besproken worden in een gemeenteraadsvergadering.</p>	<p>Het belang van (eigen bijdrage aan) een democratische rechtstaat en het voorkomen van het verlies daarvan.</p>
	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          Een leuke activiteit; kinderen bedenken zelf een activiteit en staan stil bij de vraag of het voor iedereen leuk is om te doen.</p>	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          Een leuke middag; kinderen verzorgen zelf een activiteit en staan stil bij de vraag of iedereen het leuk heeft gehad.</p>	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          Een leuke les; kinderen verzorgen zelf een activiteit en staan stil bij de vraag of iedereen het leuk heeft gehad.</p>	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          De leerlingen leren omgaan met gevoelens van zichzelf en leren zich in te leven in de gevoelens van anderen.</p>	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          Een leuke les; kinderen verzorgen zelf een les en staan stil bij de vraag of iedereen het leuk heeft gehad.</p>	<p><b>VS Blok 4</b>  <i>We hebben hart voor elkaar</i>          Een leuke les; kinderen verzorgen zelf een les en staan stil bij de vraag of iedereen het leuk heeft gehad.</p> <p><b>Zaakvakken</b>  <i>Bestuur</i>          - Weten wie de</p>	

						<p>burgemeester van de gemeente is en 2 taken van een wethouder noemen</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Uitzoeken wat de taken van een gemeenteraad zijn.</li> <li>- Overzicht maken van de politieke partijen in de gemeente.</li> <li>- Voorbeelden geven van onderwerpen die besproken worden in een gemeenteraads vergadering.</li> </ul>	
		<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap; door verhalen worden kinderen bewust gemaakt van verschillende soorten verantwoordelijkheid.</p>			<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap; door verhalen worden kinderen bewust gemaakt van verschillende soorten</p>		<p><b>VS Blok 5</b>  <i>We dragen allemaal een steentje bij</i>  Regels en wetten; kinderen verdiepen hun inzicht in de democratie als staatsvorm. Ze zien de analogie tussen</p>



					verantwoordelijkheid.		schoolregels en wetten.
--	--	--	--	--	-----------------------	--	-------------------------

## Levensovertuiging en (seksuele) diversiteit

(Wettelijke opdracht c: Het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden, past bij **kerndoelen OJW 37 en OJW 38**)

	Groep 1-2	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
<b>Leerdoelen</b>							
<p><b>5. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen</b></p>	<p><b>Bijbel</b> We lezen verhalen vanuit de Kinderbijbel voor.</p> <p>Ook feesten/tradities van leerlingen van een ander geloof worden besproken.</p> <p>Lessen: Aan het begin van het schooljaar bespreken we het verhaal van de Arc van Noach.</p> <p>Vieringen in de kerk</p>	<p><b>Bijbel</b> We lezen elke week verhalen vanuit de Kinderbijbel voor.</p> <p>Ook feesten/tradities van leerlingen van een ander geloof worden besproken.</p> <p>Lessen: Aan het begin van het schooljaar bespreken we het verhaal van de Ark van Noach.</p>	<p><b>Bijbel</b> We lezen elke week een Bijbelverhaal voor. Ook feesten/tradities van leerlingen van een ander geloof worden besproken.</p> <p><b>VS Blok 6</b> <i>We zijn allemaal anders</i></p> <p>Overeenkomsten en verschillen; we bespreken de overeenkomsten en verschillen</p>	<p><b>Bijbel</b> We lezen elke week een Bijbelverhaal voor. Ook feesten en tradities van leerlingen van een ander geloof worden besproken.</p>	<p><b>Bijbel</b> We lezen elke week een Bijbelverhaal voor.</p> <p>Methode wereldgodsdienst en lessen.</p> <p>Dieper ingaan op de godsdiensten.</p> <p>Bijv. Samenwerkingso pdracht poster/muurkrant. Godsdiensten vergelijken vooral gericht op overeenkomsten, dichter bij elkaar brengen.</p>	<p>- De kinderen stellen een agenda op van belangrijke evenementen uit verschillende culturen (feesten, etc.).</p> <p>- maken een 'feest/cultuur' kalender.</p> <p>-De kinderen bespreken hun toekomstperspectieven, met de mogelijkheden die de</p>	<p><b>Bijbel</b> en andere heilige boeken.</p> <p>Wekelijks staat een verhaal/tekst/gedeelte uit de Bijbel of andere heilige tekst centraal.</p> <p>Er is aandacht voor persoonlijk geloof of persoonlijke ideeën m.b.t. God en godsdiensten.</p>

	<p>Naar behoefte bespreekbaar maken van andere vieringen</p> <p><i>Ambitie: Methode voor godsdienst om de diverse geloven bespreekbaar te maken</i></p>		<p>tussen kinderen.</p> <p><b>Vreedzame Kriebels</b></p> <p>lessen:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-hoe ben ik geboren</li> <li>-in je nakie</li> </ul>			<p>samenleving hen biedt:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-Tolerantie;</li> <li>- emancipatie;</li> </ul> <p>-vrijheid van meningsuiting ; waarden en normen; gelijkwaardigheid van seksen.</p> <p>- De kinderen bespreken de belangrijkste geestelijke/godsdienstige stromingen die zij kennen aan de hand van de vraag: 'Waar kun je eigenlijk in geloven?'. - Ze werken in groepjes de belangrijkste kenmerken uit van de drie mono-theïstisch wereldgodsdiensten. (drie tabellen met:</p>	
--	---	--	---	--	--	--	--

						kalender, gebedshuizen, kleding, taal, voedsel)	
<b>6. Leerlingen leren hoofdzaken over seksualiteit en diversiteit binnen de samenleving.</b>	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Wie ben ik? -In je blootje -Jongens en meisjes  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Bij ons thuis -Ik vind jou lief -Wij zijn vriendjes  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  -Kriebel de kriebel -Wat voelt fijn en wat niet? -Hoe zeg ik "nee"  <i>Voortplanting en gezinsvorming:</i>  -Hoe worden kindjes geboren?	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Ik ben ik -Ik ben een jongen/ik ben een meisje  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Mijn thuis -Ik vind het fijn met jou  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  -Prettig en niet prettig  <i>Voortplanting en gezinsvorming:</i>  -Hoe ben jij geboren?	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -In je nakie -Wat voel ik?  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Wie vind ik speciaal? -Ik ben verliefd  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  -Een ja-nee of twijfelgevoel  <i>Voortplanting en gezinsvorming:</i>  -Hoe ben ik geboren?	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Dit ben ik  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Wij zijn allemaal anders -Jongens en meisjes; wat hoort bij wie?  -Zullen we vrienden zijn?  -De mensen om me heen  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  -Wat voor gevoel krijg je?	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Bloos je van bloot?  - De geslachtsdelen  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Gezocht; een vriend  - Verliefd  - Verschillende relaties  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  -Hoe zeg ik ja of nee  -Seksueel over de grens  <i>Voortplanting en gezinsvorming:</i>	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Meisjes in de pubertijd  -Jongens in de pubertijd  -Mannen en vrouwen in de media  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Vriendschap en verliefdheid  - Mannen en vrouwen  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>  - Internetvriend en	<b>Vreedzame Kriebels</b>  <b>Thema's:</b> <i>Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld:</i>  -Dit ben ik  -Puberteit  -Geslachtsdelen  -Je eigen lichaam en zelfbevrediging  -Wat zie jij i de media?  <i>Sociale en emotionele ontwikkeling:</i>  -Verliefdheid en verkering  -Verliefdheid en seksuele oriëntatie  -Seks, wat is dat?  <i>Seksuele weerbaarheid:</i>

						<p>-Wat zou jij doen?</p> <p><i>Voortplanting en gezinsvorming</i></p> <p>:</p> <p>-Wat is seks?</p>	<p>-Internet en social media</p> <p>-Seksueel grensoverschrijdend gedrag</p> <p><i>Voortplanting en gezinsvorming:</i></p> <p>-Voortplanting</p> <p>-Veilig vrijen</p> <p><b>Zaakvakken</b></p> <p>Thema Gezondheid: seksualiteit</p>
<p><b>7. Leerlingen leren respectvol om te gaan met verschillen in geestelijke stromingen, seksualiteit en met (seksuele) diversiteit binnen de Nederlandse multiculturele samenleving</b></p>	<p><b>VS Blok 6</b></p> <p><i>We zijn allemaal anders</i></p> <p>Ik kan goed: kinderen leren bewondering en respect te hebben voor elkaars vaardigheden en die van henzelf</p>	<p><b>VS Blok 4</b></p> <p><i>We hebben hart voor elkaar</i></p> <p>Ik denk...klopt dat; de kinderen bedenken kenmerken van elkaar die je niet kunt zien en vragen of het klopt. Ze bedenken opstokers door goed naar elkaar te kijken.</p> <p><b>VS Blok 6</b></p>	<p><b>VS Blok 4</b></p> <p><i>We hebben hart voor elkaar</i></p> <p>Buitensluiten; de kinderen gaan in op wat je voelt als je wordt buitengesloten. Ze leren het verschil tussen opkomen voor jezelf en buitensluiten van een ander.</p> <p><b>VS Blok 6</b></p>	<p><b>VS Blok 4</b></p> <p><i>We hebben hart voor elkaar</i></p> <p>Opkomen voor elkaar; de kinderen denken na over uitlachen en uitgelachen worden. Ze leren op te komen voor de ander.</p> <p><b>VS Blok 6</b></p> <p><i>We zijn allemaal anders</i></p> <p>Kinderen denken na over</p>	<p><b>VS Blok 4</b></p> <p><i>We hebben hart voor elkaar</i></p> <p>Gevoelens overbrengen; de kinderen oefenen in het herkennen en verbaal en non-verbaal overbrengen van gevoelens.</p> <p><b>VS Blok 6</b></p> <p><i>We zijn allemaal anders</i></p> <p>De kinderen leren dat er verschillen</p>	<p><b>VS Blok 4</b></p> <p><i>We hebben hart voor elkaar</i></p> <p>Het A-team; de kinderen denken na over buitensluiten als vorm van pesten en wat dat met je doet. Ze bedenken wat ze kunnen betekenen voor iemand die zich niet</p>	<p><b>VS Blok 6</b></p> <p><i>We zijn allemaal anders</i></p> <p>Een cadeau voor de school; De kinderen denken na over hoe ze hun kwaliteiten inzetten op hun nieuwe school.</p> <p>Wekelijks staat een verhaal/tekst/</p>

		<p><i>We zijn allemaal anders</i> We gaan een boekje maken; aan de hand van een prentenboek bespreken we de overeenkomsten en verschillen tussen kinderen</p>	<p><i>We zijn allemaal anders</i> Jouw familie; kinderen oriënteren zich op de overeenkomsten en verschillen in families</p>	<p>overeenkomsten en verschillen tussen mensen</p>	<p>tussen mensen en families zijn maar ook overeenkomsten. Ze reflecteren op de vraag of zij liever hetzelfde of liever anders dan anderen zijn.</p>	<p>thuis voelt in de groep.</p> <p><b>VS Blok 6</b></p> <p><i>We zijn allemaal anders</i> Geloof het of niet; kinderen onderzoeken verschillen in waarden en bedenken wat dat met levensbeschouwing te maken kan hebben.</p>	<p>gedeelte uit de Bijbel of andere heilige tekst centraal.</p> <p>Er is aandacht voor persoonlijk geloof of persoonlijke ideeën m.b.t. God en godsdiensten ook m.b.t. seksuele diversiteit.</p>
--	--	---	--	--	--	--	--

### 3. Burgerschapsmeting

Om de uitkomsten van ons burgerschapsonderwijs te kunnen vaststellen (en waar nodig het onderwijs bij te sturen) maken we gebruik van het instrument 'Burgerschap Meten'.

Dit schooljaar nemen we in november 2023 de vragenlijst af in groep 7. Op basis van de analyse van de uitkomsten bepalen we of bijstelling van het onderwijs nodig is. Dit wordt meegenomen in ons schooljaarverslag en schooljaarplan.

Schooljaar 2024-2025 zullen we de vragenlijst afnemen in zowel groep 7 als groep 8.